

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра культурології та хореографічного мистецтва

В. Дужич - Ніколайчук

Композиція та постановка народно-сценічного танцю

Методичні рекомендації до практичних занять

Луцьк – 2018

УДК 793.31(072)

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 6 від 21 березня 2018 р.)*

Рецензенти:

Возняк С.С. – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри культурології та хореографічного мистецтва факультету культури і мистецтв СНУ імені Лесі Українки;

Смирнов В.В. – заслужений артист України, головний балетмейстер Волинського державного академічного українського народного хору.

Д 81 Дужич-Ніколайчук В.І. Композиція та постановка народно-сценічного танцю: методичні рекомендації до практичних занять / Віктор Іванович Дужич-Ніколайчук – Луцьк : Надстир'я, 2018. – 12 с.

Навчальна дисципліна «Композиція та постановка народно-сценічного танцю» спрямована на забезпечення теоретичної і практичної готовності студентів до творчої, організаційно-педагогічної, художньо-продуктивної професійної самореалізації, оволодіння знаннями щодо правил та способів створення хореографічної композиції народно-сценічного танцю та подальшої постановки в хореографічному колективі.

Методичні рекомендації розроблені відповідно до навчального плану підготовки бакалавра 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 024 «Хореографія», за освітньою програмою «Хореографія».

Рекомендовано студентам та викладачам мистецьких навчальних закладів.

Вступ

Фахова підготовка спеціаліста-хореографа є складним процесом, що вимагає не лише досконалого оволодіння основами танцювального мистецтва та формування виконавських навичок, але й інтелектуального і загальнокультурного розвитку особистості, здатної вільно і самостійно мислити та діяти. Синтетичний характер діяльності спеціаліста хореознавчого профілю ставить вимоги цілісності, єдності, професійної спрямованості культурологічних та освітянських компонентів його підготовки. У зв'язку з цим у науковій організації навчального процесу особливого значення набуває комплекс дисциплін, що впливають на формування особистості в професійно-мистецькому, культурологічному, соціально-педагогічному аспектах.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є композиційна побудова творів народно-сценічної хореографії.

Мета курсу - накопичення та засвоєння ґрунтовних теоретичних знань з композиційної побудови танцювального номеру народно-сценічної хореографії, жанрової стилістики народних танців, особливостей проведення особливостей та методології постановочної та репетиційної роботи в хореографії, а також набуття практичних навичок у сфері вмілого грамотного застосування набутих знань.

Завдання курсу передбачає:

- отримання знань в галузі новітніх тенденцій гармонічної мови та балетмейстерської техніки хореографічного мистецтва;
- визначення специфічних методів композиційної побудови хореографічного твору народно-сценічної хореографії;
- збагачення досвіду сприйняття та аналізу хореографічного мистецтва сучасності.

Після опанування даного курсу студенти повинні

знати:

- специфіку відображення дійсності засобами народно-сценічної

хореографії;

- концепцію твору народно-сценічної хореографії, як відображення індивідуальності хореографа;
- історичну спадкоємність в традиції, їх творче переосмислення і відображення при виробленні концепції твору народно-сценічної хореографії;
- специфіку творчого процесу в хореографії.
- особливості втілення законів драматургії в різних за видами і формами хореографічних творах.
- структуру сценографії як образної системи, компоненти сценографії.

ВМІТИ:

- сформулювати основну проблему, втілену в творі народно-сценічної хореографії;
- виробляти композиційну концепцію та її основні складові;
- збирати, досліджувати та аналізувати джерела творчого задуму;
- визначати та обґрунтовувати тему, ідею хореографічного твору, його жанр, вид, форму, кількісний склад учасників та ін.;
- визначати музичний та лексичний матеріал, їх відповідність творчому задуму;

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

1. Загальні компетентності:

- застосування знань у практичних ситуаціях;
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- пошук, обробка та аналіз інформації з різних джерел.

2. Фахові компетентності:

- хореографічне мистецтво, як специфічне творче відображення дійсності;
- проектування художньої реальності в хореографічних образах;
- збирання, обробка, аналіз, синтез та інтерпретація художньої інформації з метою створення хореографічної композиції;
- композиція твору народно-сценічної хореографії та її компоненти.

Тематика практичних занять навчальної дисципліни «Композиція та постановка народно-сценічного танцю».

Змістовий модуль 1. Методика постановочної роботи та композиційної побудови хореографічного твору народно-сценічної хореографії на основі лексики побутових танців.

Змістовий модуль 2. Методика постановочної роботи та композиційної побудови хореографічного твору народно-сценічної хореографії на основі лексики фольклорного танцю.

Змістовий модуль 3. Методика постановочної роботи та композиційної побудови хореографічного твору народно-сценічної хореографії, сюжетний танець., сюжетний танець.

Змістовий модуль 4. Створення композиції та постановка сучасного хореографічного твору, в основі якого студент самостійно визначає хореографічний матеріал широкого спектру і діапазону, побудованого на сучасній сюжетній основі.авдання.

Завдання:

- Створити композицію танцювального номеру згідно з теми практичних занять змістового модуля.
- Здійснити постановку танцювального номеру згідно з теми практичних занять змістового модуля.

Методичні рекомендації:

- виробити композиційну концепцію та її основні складові;
- зібрати, проаналізувати джерела творчого задуму;
- визначати та обґрунтовувати тему, ідею хореографічного твору, його жанр, вид, форму, кількісний склад учасників та ін.;
- визначати музичний та лексичний матеріал, їх відповідність творчому задуму;
- підібрати хореографічну лексику до танцювального номеру.
- створити просторові побудови танцювального номеру (малюнок танцю) ;
- здійснити постановку танцювальної композиції.

Балетмейстер (від німецької) - майстер балету, автор і режисер, постановник балетів та концертних танцювальних номерів. Як правило, це людина, яка володіє досвідом виконавця і професійно збагнула всі види сценічної хореографії, знає закони сцени та музичної форми, а також живописно-декоративні оздоблення. Він створює режисерську концепцію хореографічного твору і сценічної дії, хореографічний „текст", користуючись виражальними можливостями пантоміми та танцю. У співпраці з композитором та художником створює нове або, виступаючи з концертмейстером як реставратор, відновлює старі балети чи танцювальні номери.

Кожний художник сам моделює для себе відповідні психологічні умови, які сприяють створенню твору. Але помічає він це чи ні, його логічна думка проходить ступеневу лінію розвитку від початку створення до останньої крапки фіналу.

1. Складання задуму, або так звана «хвороба теми». Що буде народжувати фантазію балетмейстера? Прочитаний літературний твір, прослухана музика чи перегляд картин кращих художників, явища повсякденного життя, бажання створити власну версію побаченого танцювального номеру.
2. Розробка теми. Сюди входить розробка драматургії, вирішення жанру

твору, вибір засобів вираження — буде це народно - сценічний танець, класичний танець, вільна пластика чи щось інше. В яких поєднуватимуться усі виражальні засоби в одне ціле.

3. Робота з композитором чи з готовою музикою.

4. Створення. Підбір образно-виразових засобів для втілення задуму: хореографічного тексту, малюнків танцю і т.д. Завжди треба передбачати умови, де готовий твір повинен виконуватися: в умовах сцени, стадіоні, на площі — різні місця виконання вимагають відповідних композиційних прийомів.

5. Робота з художником. Сценічне оформлення танцювального номеру.

Все вище зазначене слід пам'ятати, що, створюючи ту чи іншу композицію, хореограф повинен прагнути, якомога повніше розкрити у своєму творі художню ідею.

М. Фокін у статті «Німецький танець модерн» писав: «Коли танець хоче стати мистецтвом, тобто ставить завдання знайти досконалу форму для відтворення внутрішнього світу людини з обов'язковим задоволенням тих вимог, які ми ставимо перед будь-яким мистецтвом. Вимоги ці: насамперед майстерність, потім повнота і щирість почуттів, ясність їх висловлювання, краса форми, цільність стилю, характерність».

Композиційна побудова хореографічного номеру складається з 5 частин відповідних законам драматургії:

1. Експозиція – перша поява дійової особи, знайомство з дійовою особою, або з групою дійових осіб. Експозиція може бути розгорнутою, довгою або короткою. Дає характеристику дії (час і місце), дійових осіб. Повинні бути заявлені усі дійові особи.

2. Зав'язка – частина танцю, де персонажі вступають в дію, де між дійовими особами визначаються їх взаємовідносини, визначається конфлікт.

3. Розвиток дії – поступове наростання, напруження дії, виникнення ряду взаємовідносин, які призводять до найвищого напруження. Розвиток дії може мати один або декілька ступенів наростання.

4. Кульмінація – найвище напруження дії танцю, де повністю розкривається його тема та ідея.

5. Розв'язка – розв'язання конфлікту, завершення драматургічної побудови танцю.

За довжиною та інтенсивністю: експозиція у два рази довша за тривалістю від зав'язки; зав'язка – у два рази інтенсивніша від експозиції; I ступінь розвитку дії – за тривалістю більший від зав'язки у 2,5 – 4 рази; II ступінь – від I ступеня менший в 1,5 рази, але у цей же час на стільки ж інтенсивніший; III ступінь – коротший від II ступеня на 1/3 і у тій же пропорції інтенсивніший; кульмінація – найінтенсивніша і найкоротша частина танцю; розв'язка – може бути об'єднана воедино або бути окремо, але вона довша за кульмінацію і найбільш різко спадаюча.

Танцювальний номер повинен мати яскраво визначену тему і ідею. Темою називається все те, що автор хоче сказати у своєму творі. Обравши тему, автор шукає її стержень, «гвіздок теми» - ідею. Знайшовши її, вважатиметься, що знайдено головну опору майбутнього твору. Визначившись з ідеєю, балетмейстер визначає ситуації, конфлікти (деякі взаємини дійових осіб у певний час і в певних обставинах). Декілька ситуацій складають подію твору. З таких подій вимальовується наскрізна дія (це ніби шлях, яким дія твору йде до кінцевої мети). Визначивши тему, ідею та наскрізну дію, автор працює над образами. Образ – це знімок з якоїсь об'єктивної дійсності, а художній образ – це витвір фантазії митця. Завдання актора – це та кінцева мета, яку ставить перед собою «актор-роль», «актор-образ».

Надзавдання актора – це мета актора-громадянина показати те, що хоче він донести своєю роллю до глядача. Надзавдання відповідає на запитання «Чого я хочу?».

Композиція танцю складається з трьох частин, які допомагають балетмейстерові повністю донести до глядача зміст і форму створеного танцю.

Це наступні складові частини:

- поза – скульптурні положення;
- рухи – самостійні рухи різних танців;
- переміщення по сценічному майданчику (малюнок танцю).

Композиційний план - це сюжетно-тематична схема майбутнього твору, в якій постановка розбита на частини, де точно вказані час, місце дії, характер музики і точний хронометраж. Час дії – історичний період, пора року чи частина дня - світанок, ранок, вечір. Місце дії – географічне положення (Україна, Кавказ, Сибір), потім, де проходить дія – на галявині, на березі річки, на вулиці чи у приміщенні. В композиційному плані потрібно викласти суть номеру з перерахуванням дійових осіб та з докладним поясненням, хто, коли і де знаходиться на сцені. У цьому плані фіксується характер музики, її ритм та розмір, характер кожної частини, подається точний хронометраж у хвилинах та секундах. Одним з основних елементів танцю є пантоміма.

«Пантоміма» - походить від грецького слова і перекладається, як «все повторювати». Це мистецтво виражати почуття засобами міміки і жесту, це театральний спектакль, в якому образи створюються засобами міміки і жесту в русі. Міміка – це мистецтво виразити почуття і думки рухами м'язів обличчя. Жест – вираження почуттів та думок «мовою» рук. Зображальна поза – використовується для зображення живого об'єкту або неживого предмета. Поза повинна бути об'ємною і чітко та логічно побудованою для глядацького сприйняття. Орієнтуватися необхідно на останній ряд глядацької зали, відповідно поза повинна читатися з останнього ряду. Виразальна поза – використовується для вираження людських почуттів та переживань. Дані пози повинні будуватися конкретно, виразно, знову ж таки зсилаючись на останній ряд.

Для того щоб виразальна поза проглядалась в об'ємі краще необхідно вдало підібрати зображальну позу, тому що вираження почуттів акцентуються на використанні міміки обличчя. Ж.-Ж. Новер писав про пантоміму: «Для більшої ясності я поділяю танець на два види: механічний або чистий танець, і

танець пантомімічний або дійовий. Перший лише приємне видовище, дарує радість нашому спогляданню симетрією рухів. Блискуче виконаним па, чіткістю, витонченістю поз, вродженою грацією виконавця. Інший вид танцю, - зазвичай називають дійовим і є душею першого. Дає йому життя, виразність, полонить серце, пробуждаючи в ньому справжні почуття. І в цьому є істинне мистецтво.».

Наступним етапом роботи хореографа – автора хореографічного твору є втілення в сценічну форму художнього задуму. Постановочна робота – це перш, за все це робота з виконавцями танцювального номеру і складається з наступних етапів:

- 1. Ознайомчий етап.**
- 2. Підготовчий етап;**
- 3. Основний етап;**
- 4. Репетиційний етап.**

1.Ознайомчий етап. Ознайомлення виконавців проектом танцювального номеру, з національною та жанровою приналежністю лексики танцю, з характером музичного супроводу. Якщо це сюжетний танець – ознайомлення з сюжетною лінією хореографічного твору. Перш за все треба розказати виконавцям про назву танцювальної композиції і якщо це сюжетний номер, то ознайомити з сюжетом та дією, яка має відбутися в танцювальному номері. Також треба дати прослухати музику танцювального номеру, щоб виконавці змогли проаналізувати емоційну виразність мелодії, ладово-інтонаційну природу, темпо - ритмічну структуру. Основним завдання цього етапу – викликати зацікавленість тематикою танцювальної композиції.

2.Підготовчий етап. Розучування елементів хореографічного тексту з виконавцями, основних кроків, ходів, рухів. Поєднання вивчених рухів в комбінації. При розучуванні танцювальних рухів доцільно дотримуватися наступних правил:

- Від повільного до швидкого темпу виконання танцювального руху, по мірі освоєння координації тіла виконавців збільшується швидкість виконання танцювального руху або рухів.
- Від розучування простих танцювальних рухів до розучування більш складніших за технікою виконання складних танцювальних рухів .
- Танцювальні рухи підвищеної складності під час розучування розбиваємо декілька простих елементів, які розучуємо окремо. Після вивчення окремих елементів, з'єднуємо їх в цілістний танцювальний рух.

Важливим та дієвим засобом при розучуванні танцювальних рухів з виконавцями є рахунок. На початковому етапі розучування танцювального руху ми застосовуємо тільки рахунок без музичного супроводу. Потім до рахунку додаємо музичний супровід. І в кінцевому етапі розучування танцювального руху застосовуємо тільки музичний супровід.

3. Основний етап.

Пофігурна побудова танцювальної композиції основі вивченого хореографічного тексту з побудовою малюнків танцю. Малюнок танцю-побудова та переміщення танцюючих на сценічному майданчику. Фігура танцю – це закінчена частина танцювальної композиції, яка будується за принципом закінченого малюнка танцю та закінченою мелодією, музичного супроводу. Постановка танцювальної композиції повинна починатися з першої фігури і по мірі засвоєння виконавцями хореографічного тексту та побудови малюнків танцю, чіткої орієнтації виконавців на сценічному майданчику під час виконання танцювального номеру.

4. Репетиційний етап.

Робота над вдосконалення виконання танцювальної лексики композиції танцю - основи створення художнього образу хореографічного твору. Результатом цього етапу постановочної роботи має бути концертна форма виконання танцювального номеру.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Голдрич О. Хореографія: Посібник з основ хореографічного мистецтва та композиції танцю.- Львів: Край, 2003.-160с.

Самохвалова А.В.,Маркевич Л.А. Мистецтво балетмейстера: Навчально-методичний посібник .- Рівне : видавець О.Зень, 2012.-100с.

Кривохижа А. М. Гармоня танцю: Навчально - методичний посібник з викладання курсу «Мистецтво балетмейстера» для хореографічних відділень педагогічних університетів / А. М. Кривохижа. – Кіровоград : 2007. – 100 с.

Пшеничний О. В. Основи балетмейстерського мистецтва / О. В. Пшеничний. – О. : 2000 . – 64 с.